

ZMĚNY V MEZINÁRODNÍM TURISMUS Z POHLEDU PLATEBNÍ BILANCE CHANGES IN INTERNATIONAL TOURISM FROM THE VIEW OF THE BALANCE OF PAYMENTS

Petr Janeček¹, Michael Satýnek²

¹ Ing. Petr Janeček, Ph.D., Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta ekonomická, janecep00@kmo.zcu.cz, ORCID 0000-0003-3437-8012

² Ing. Michael Satýnek, Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta ekonomická, msatýnek@kmo.zcu.cz, ORCID 0000-0002-6585-1143

Abstract: From a global perspective, international tourism has a great importance for national economies. In addition, for the most visited countries, international tourism is a major contributor to GDP. This article focuses specifically on changes in international tourism from the view of the balance of payments. At first, the theoretical part will introduce the field of international tourism and its impact on the economy of the state and then in the context of the balance of payments of the state. Subsequently, in the analytical part, the aim will be to analyse the development of tourism and its impact on the trade and services balance. For example, in the Czech Republic, the results show a large number of tourist arrivals, but also large departures of Czechs abroad, which reduces the overall balance. In the end and among other things, the impact of the covid-19 pandemic on tourism and the balance of payments will be evaluated.

Keywords: international tourism, balance of payments

JEL Classification: L83

ÚVOD

Turismus není ekonomicky ani statisticky uzavřený kvůli tomu, že přesahuje do řady dalších ekonomických i neekonomických činností a oborů. Ekonomická a statistická neuzavřenost a heterogennost turismu způsobuje nelehké sledování jeho ekonomických i neekonomických efektů a vlivů, což je jistě také jednou z příčin jeho nedostatečného politického a ekonomického docenění (Palatková & Zichová, 2011). Mezinárodní turismus tvořil v globálním pohledu hlavní část výkonů a v posledních letech se stal hlavním hnacím motorem ekonomiky turismu. V některých státech se stal kvůli výnosům jedním z hlavních přispěvatelů k HDP. Jedná se především o státy tradičně významně navštěvované, jako jsou přímořské státy jako Španělsko, Itálie, Chorvatsko apod. Ještě více závislé na turismu jsou malé ostrovní státy, které nemají jiných velkých variant v ekonomickém rozvoji, než je právě rozvoj turismu. Problematice rozvoje mezinárodního turismu a jeho dopadu na ekonomiku Ukrajiny se věnovali Moskvichova et al. (2021). Ve své studii zdůrazňují neustále rostoucí význam turismu v mezinárodní ekonomické aktivitě a v této souvislosti uvádějí, že turismus přímo ovlivňuje například oblast obchodu či dopravy a komunikace. Na trhu turismu probíhají procesy globalizace, které mají vliv například na změny technologií, dopravní infrastrukturu v kontextu její modernizace či na podnikatelskou činnost a její internacionalizaci. V souvislosti s pandemií COVID-19 se ukázalo, že zaměření pouze na mezinárodní turismus není dlouhodobě výhodné, nicméně je důležité poznamenat, že příjmy za mezinárodního turismu, resp. příjezdového turismu jsou proporcionálně vyšší než příjmy z domácího turismu. Tento fakt je dán zřejmě i rozlohou a geografickou členitostí reliéfu České republiky, stejně tak i historickým a kulturním potenciálem, který dokáže velmi dobře nalákat zahraniční návštěvníky, ale pro tuzemské účastníky turismu jsou zahraniční předpoklady zajímavější. Z toho důvodu je a bude příjezdový turismus velmi důležitou a většinou součástí výkonů turismu. Mezinárodní pohyb služeb

turismu je zaznamenávám v platební bilanci, resp. obchodní bilanci, kterou tento článek analyzuje a ukazuje její vývoj.

1. LITERÁRNÍ REŠERŠE

Zdrojů, které se věnují problematice mezinárodního turismu a jeho významu pro ekonomiky zemí je velké množství, protože se jedná o velmi komplexní a široké téma. Navzdory tomu, je potřeba zaměřit se specificky na problematiku platební bilance a bilance turismu. Tomuto tématu se již nevěnuje mnoho autorů v úzkém pohledu. Většina článků se zabývá vlivem turismu na celkový ekonomický růst, kde se s platební bilancí přirozeně pracuje. Jen několik článků řeší úzký pohled na turismus, bilanci turismu a její vliv na celkovou platební bilanci. Z toho důvodu je v tomto článku prvně věnována pozornost vlivu a významu mezinárodního turismu pro ekonomiku a následně specificky zaměřeno na platební bilanci a bilanci turismu.

1.1 Mezinárodní turismus a jeho vliv na ekonomiku státu

Brida, Matesanz Gómez, a Segarra (2020) využili obchodní bilance a dalších ekonomických ukazatelů k hodnocení států dle jejich turistických výkonů mezi lety 1995-2016. Klastř vysokého turistického výkonu obsahoval státy: Rakousko, Belgie, Bulharsko, Švýcarsko, Kypr, Českou republiku, Španělsko, Estonsko, Francii, Řecko, Chorvatsko, Irsko, Island, Itálii, Jamajku, Lucembursko, Maltu, Mauricius, Malajsii, Nizozemsko, Norsko, Porto Rico, Portugalsko a Slovinsko. Tyto státy se vyznačují buď vysokým ekonomickým růstem a vysokými výkony v turismu (hodnoceno vůči průměru), nebo nízkým ekonomickým růstem ale vysokými výkony v turismu. Těmito metodami lze tedy určit i výsledky různých politických rozhodnutí.

Turismus ovlivňuje platební bilanci přímo jako neviditelný export. Mezinárodní turismus ovlivňuje i další odvětví ekonomiky a mezinárodních obchodních transakcí, např. ekonomický růst, podnikatelství růst cen a příjmů (Nissan et al., 2011). Jako příklad lze uvést studii Sánchez Lópeze (2021), který zkoumal vliv mezinárodního turismu na potravinářské odvětví a výrobu tabáku v Mexiku. Prokázal vliv turismu na tato odvětví a poukázal na potřebu rozvoje dalších produktů v oblasti turismu ve vztahu k vybraným odvětvím. Turismus může mít vliv i na měkké charakteristiky úspěšnosti národních ekonomik. Moskvichova et al. (2021) se zaměřili konkrétně na Ukrajinu, pro kterou provedli analýzu mezinárodních turistických toků pro období mezi roky 2010 a 2019. Na základě analýzy bylo zjištěno, že se Ukrajina potýká jak s prudkým poklesem zahraničních návštěvníků, tak i se zpomalením rozvoje turismu, což způsobuje například nepřilíživý stav rozvoje infrastruktury a turistické dopravy, vysoké ceny či nízká inovační aktivita podniků působících na trhu turismu. Na základě provedené analýzy autoři uvádějí, že mezinárodní turismus je potřeba vnímat jako aktivního politického aktéra, který je schopný působit jednak na navazování mezinárodní důvěry a spolupráce, ale také jako faktor pro udržení politické stability.

Účinkům turismu na hospodářský růst a emise CO₂ a jejich následnému srovnání mezi rozvinutými a rozvíjejícími se ekonomikami se ve své studii věnovali Paramati, Alam, a Chen (2017). Za využití robustních panelových ekonometrických dat a technik byl zjištěn významný pozitivní dopad turismu na ekonomický růst rozvinutých i rozvíjejících se ekonomik, kdy tato skutečnost potvrzuje hypotézu, že je ekonomický růst řízen turismem. K výsledkům svého zkoumání autoři dále dodávají, že příjezdový turismus má pozitivní dopady na ekonomiku celkově, a to z důvodu jeho významného podílu například na tvorbě pracovních míst nebo na zvyšování příjmů. Příjmy z příjezdového turismu mají pozitivní a významný dopad na příjmy u 156 rozvinutých i rozvojových zemí. Gnanon (2020) toto ověřil na datech z let 1995-2015 a zjistil, že zvýšení příjmů z mezinárodního turismu prospěje mnohem více vyspělým ekonomikám než ekonomikám méně vyspělým. Analýze vývoje příjmů z cestovního ruchu na světové úrovni v kontextu geografických oblastí a hlavních turisticky zajímavých oblastí se věnuje (Popescu, 2014). Výsledkem analýzy je zjištění, že globálně se příjmy z turismu, konkrétně za období mezi lety 1980 a 2012, zvýšily více než desetkrát. Na základě všech zjištěných výsledků analýzy o mezinárodním turismu lze konstatovat, že se jedná o oblast činností, které vysoce přispívají k rozvoji světové ekonomiky. Příjmy z mezinárodního turismu v období 1996-2016 u dvaceti zemí s nejvyššími příjmy z turismu zkoumali Yalçınkaya, Daştan, a Karabulut (2018). Bylo zjištěno, že příjmy z mezinárodního turismu mají pozitivní

vliv na hospodářský růst, konkrétně na jeho zajištění. Zároveň mají příjmy z mezinárodního turismu významný vliv na získání udržitelnosti v analyzovaných zemích za dané časové období.

1.2 Turismus a platební bilance států

Platební bilance je účetní záznam, který indikuje ekonomickou a finanční situaci země v porovnání s ostatními. Zaměřuje se na popis ekonomických vztahů mezi rezidenty a nerezidenty. Zahrnuje také transakce spojené s obchodem, službami a mezinárodním turismem. Turismus je součástí položky bilance služeb, která tvoří velkou část obchodní bilance. Dlouhou dobu byl turismus a příjmy ze zahraničního turismu považován za hlavní benefit. Pro mnoho rozvojových nebo rozvíjejících zemi byly příjmy z tvrdých měn velmi zásadní pro jejich ekonomiky a turismu byl tudíž vítaným zdrojem zahraniční měny, který vykrýval nezbytný import do země. U rozvinutých zemí je význam turismu o něco nižší s ohledem na strukturu zahraničního obchodu. V 60. letech 20. století dokonce Francie a Spojené království uvalily na výjezdový turismus restriktce, aby podpořily platební bilanci státu (Vanhove, 2018). V některých zemích (např. Turecko) tvoří turismus největší část v položce služby (Çelik et al., 2013). Studie zaměřené na vliv turismu na platební bilanci, resp. studie zaměřující se na bilanci turismu nejsou velmi časté. Nicméně lze rozdělit tyto studie na dva druhy. Ty, které se zabývají pohledem na elasticitu poptávky a ty, které řeší vliv směnných kurzů.

Významný je také pohled na mezinárodní turismus bilanci služeb ve spojitosti se změnami směnného kurzu. Dopady fluktuace směnného kurzu na poptávku po turismu byly předmětem zájmu posledních několik dekad. Isik, Radulescu, a Fedajev (2019) zkoumali, jak depreciace Eura ovlivňuje turistickou bilanci Španělska a Turecka na rozdíl od apreciaci. Zjistili pozitivní vliv na španělskou obchodní bilanci při depreciaci, zatímco při apreciaci nedocházelo ke zhoršení. Autoři z tohoto vyvozují závěr, že Evropská centrální banka by měla řídit směnný kurz Eura tak, aby atraktivně všechny turistické destinace (především středozemské) turistům. Dodávají, že práce se směnným kurzem ovšem nemůže být samostatně významně úspěšná, ale je potřeba podpořit zájem o destinace pomocí marketingové komunikace, která hraje především v turismu významnou roli při rozhodování. Stejný princip výzkumu provedli Dogru, Isik, a Sirakaya-Turk (2019), kteří zkoumali vzájemné bilance turismu a obchodu ve vztahu apreciaci a depreciaci dolaru. Bilance turismu se okamžitě zlepšovala, pokud došlo k depreciaci dolaru, což podporuje i Marshall-Lernerovo pravidlo J-křivky (Marshall, 1924). Depreciace způsobuje zdražení importu a tím snížení poptávky po importu, ale na druhé straně zlevňuje export a poptávka po exportu roste. Výsledky studie naznačují symetrické výsledky u USA a UK; USA a Kanady, ale asymetrické výsledky u USA a Mexika. Může to být způsobeno větší citlivostí na fluktuaci směnných kurzů než na změnu příjmů. Zaměření na turismus tedy může pomoci řídit obchodní bilanci států. Problematice reálného směnného kurzu a obchodní bilance v turismu USA se věnovali Cheng, Kim, a Thompson (2013). V této studii autoři zkoumali účinky reálného směnného kurzu a příjmu na příjmy z vývozu a výdaje z dovozu z turismu v USA za období mezi lety 1973 a 2010. Zjištěno bylo, že američtí turisté, kteří míří do zahraničí, reagují na příjem. Oproti tomu zahraniční turisté přijíždějící do USA, na příjem nereagují.

Méně rozvinuté země v oblasti technologií mohou využít pro růst ekonomické prosperity právě turismus, který je navíc odvětvím intenzivně závislé na lidském kapitálu, který je v těchto zemích dostatečný a levný. Na příkladu Pákistánu zkoumal Rasheed et al. (2019) vliv turismu na deficit platební bilance. Zjistil, že existuje statistická negativní závislost mezi turistickými příjmy a deficitem platební bilance v dlouhém období. Růst turismu zapříčiňuje snižování deficitu, proto je doporučováno jeho rozvoj v takových zemích, jako je Pákistán. Stejně tak je významný vliv má turismus na snižování deficitu platební bilance v Turecku. Çelik et al. (2013) zjistili, že 1% nárůst příjmů z turismu vede k poklesu deficitu platební bilance o 0,569 bodu. Turismus tvoří v Turecku druhý největší příjmový zdroj platební bilance a mezi lety 1984-2012 snížil deficit platební bilance o 14 %. (Çelik et al., 2013) Turismus je pro Turecko významné odvětví ekonomiky, které se podílí na tvorbě HDP a zaměstnanosti (Gül, 2015) Ventisette (2019) zaměřila svou pozornost na mezinárodní dopravu, kterou využívají turisté při návštěvě Itálie a jejím vlivu na platební bilanci. Loh (2014) využil dat ze statistik platební bilance vydávaných Mezinárodním měnovým fondem k tomu, aby zjistil význam zdravotně orientovaného turismu v mezinárodním pohledu. Výsledky ukazují, že mezi lety

2003-2009 rostl jak import, tak export zdravotně orientovaného turismu především u zemí s velkým objemem těchto služeb, ale ne u těch, které mají malý objem zdravotních služeb. Turismus má také schopnost rychlého obnovení při různých šocích. Na příkladu obchodní války mezi USA a Čínou od roku 2018 zjistili tento fakt Jin, Bao, a Qu (2021)

2. METODY

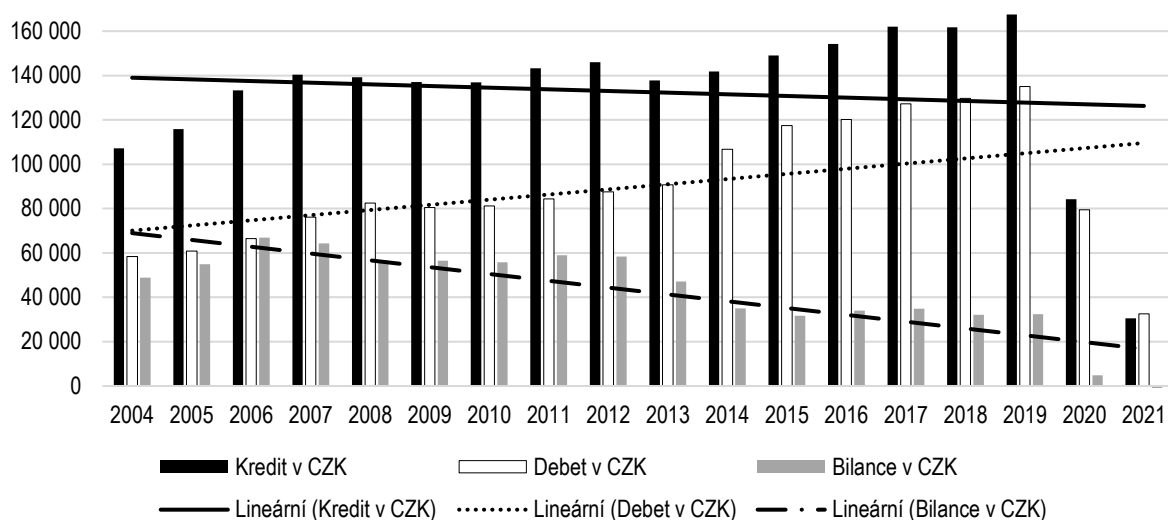
Cílem článku je analyzovat vývoj bilance turismu a jeho vlivu na obchodní bilanci a bilanci služeb z celkového pohledu ale také z pohledu největších zdrojových zemí pro český turismus. Při zkoumání vlivu turismu na platební bilanci lze vyjít z porovnání příjmů a výdajů (aktiv a pasiv nebo kreditu a debetu) ze zahraničního turismu. Devizové příjmy jsou představovány příjmy tuzemských producentů služeb a zboží za jednotlivé typy položek, pro případ tohoto článku to bude turismus. Představují tedy příjmy za aktivní/příjezdový turismus. Devizové výdaje turismu jsou představovány výdaji tuzemců za produkty v zahraničí. Jedná se tedy o pasivní/výjezdový turismus (Janeček, 2014; Palatková, 2014; Palatková & Zichová, 2011). Z bilance turismu tedy lze posoudit, zda se jedná o zemi vysílací nebo přijímací. Bude využito především dat Platební bilance v podrobném členění. Použití statistik turismu a dalších tradičních ekonomických statistik je doporučováno jako důležitý nástroj pro hodnocení významu turismu pro ekonomický rozvoj států (Brida et al., 2020). Turismus je představován ve statistikách a výkonech pomocí různých proměnných. Velmi často se používá počet příjezdů do destinace, ať už se jedná o stát nebo menší území, počet přenocování, délka přenocování, nebo útraty návštěvníků. Tato studie bude vycházet z úhrnů útrat zahraničních návštěvníků v České republice a úhrnů útrat rezidentů v zahraničí. Data byla čerpána z účtů platební bilance, resp. bilance služeb a bilance turismu. Pro analýzu byla využita data z České národní banky z Platební bilance, resp. běžného účtu se zaměřením na položky služby a cestovní ruch v letech 2004-2021. Pro roky 2020 a 2021 jsou uveřejněna pouze předběžná data s tím, že rok 2021 obsahoval pouze data za první tři čtvrtletí. V analýzách bude tento fakt zohledněn. Bylo využito databáze Bistat České národní banky a jejich sestav platební bilance v podrobném členění (ČNB, b.r.-b) a běžný účet v geografickém členění (ČNB, b.r.-a).

Analýzována byla položka turismus v historickém vývoji, jak z pohledu aktiv, pasiv i celkové bilance. Dále byly srovnávány položky turismus, služby a běžný účet z bilančního hlediska. Detailněji byl analyzován podíl turismus na tvorbě aktiv a pasiv na běžném účtu a položce služby. Pomocí bilance položky turismus byly zjišťovány příjmové a vysílající země vůči České republice. Na základě analýzy 35 států, jejichž rezidenti měli nejvyšší návštěvnosti v hromadných ubytovacích zařízeních za rok 2019, bylo vybráno 10 států jako vysílajících a 8 států jako příjmových vůči České republice.

3. VÝSLEDKY

Turismus má ve sledovaném období stále klesající saldo, kdy více plateb probíhá za tuzemské služby a produkty oproti zahraničním, ačkoliv absolutní rozdíl kontinuálně klesá. V roce 2019 byly evidovány nejvyšší příjmy z turismu z pohledu platební bilance, ale velmi vysoký byl i úhrn na debetní straně. Znamená to, že sice do České republiky přijíždělo velké množství turistů, kteří zde platili za služby a zboží, ale významně cestovali i Češi do zahraničí. Na obrázku číslo 1 jsou znázorněny i lineární trendy vývoje kreditní, debetní strany i salda. Je znatelné, že křivka kreditní strany má klesající sklon oproti rostoucí křivce debetní strany, což znamená, že křivka bilance musí klesat rychleji, tedy má vyšší sklon.

Obr. 1: Celkové výsledky turismu v letech 2004-2021

Zdroj: Vlastní zpracování dle ČNB, 2022

Tabulka číslo 1 zachycuje absolutní hodnoty bilance na běžném účtu, položce služby a turismus za roky 2008-2021. V letech 2008-2013 byl běžný účet v záporu, oproti tomu položky služby a turismus měly kladné výsledky. Turismus má v celém sledovaném období kladných hodnot, které se pohybují v rozmezí 58 936 mil. korun. Je zde vidět ale znatelný pokles od roku 2014 (35 060 mld. Kč) až do roku 2019 (32 434 mld. Kč). Rok 2019 byl v objemech turismu výjimečný, i když konečné saldo bylo na spodní úrovni šestiletého průměru. Největší rozdíl byl realizován v roce 2020, tedy první rok pandemie, kdy skončila bilance turismu na hodnotě 4 767 mil. Kč. Zajímavý je také pohled na samotnou položku turismu, která se dělí na pracovní cesty a cesty soukromé. V absolutních číslech kreditní a debetní strany převažují jasně cesty soukromé, ale při srovnání bilance, je situace téměř vyrovnaná nebo 60:40. V porovnání bilance přispívají oba typy turismu na celkové bilanci. Pracovní cesty v období 2010-2014 přispívaly nejméně. V roce 2020 ovšem tvořily největší podíl turismu (93,34 %).

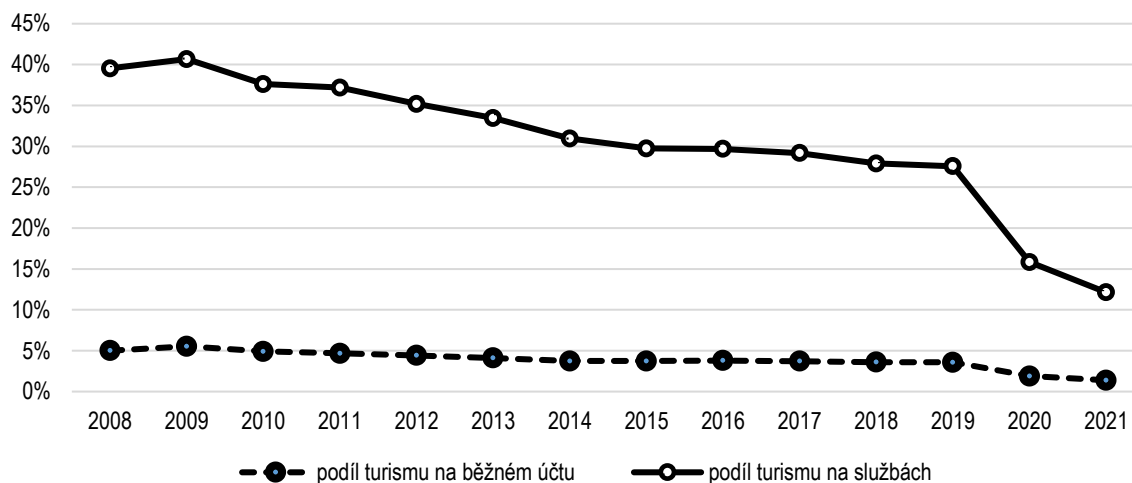
Tab. 1: Bilance běžného účtu a dalších položek 2008-2021

Bilance		v mil. CZK					
Položka	Běžný účet	Služby	Turismus	%podíl pracovních cest na turismu	Pracovní cesty	%podíl soukromých cest na turismu	Soukromé cesty
2008	-75 254,7	89 274,3	56 623,2	49,70%	28 142,9	50,30%	28 480,3
2009	-89 203,0	81 916,9	56 500,9	41,35%	23 363,8	58,65%	33 137,2
2010	-141 776,5	78 475,7	55 763,9	39,11%	21 811,2	60,89%	33 952,7
2011	-84 800,8	81 281,7	58 936,6	35,83%	21 118,7	64,17%	37 817,9
2012	-63 313,0	77 626,3	58 377,0	38,36%	22 391,0	61,64%	35 986,0
2013	-21 784,4	70 359,3	47 072,2	33,37%	15 706,6	66,63%	31 365,6
2014	7 882,7	55 650,8	35 060,5	31,63%	11 089,7	68,37%	23 970,8
2015	20 746,1	86 617,5	31 613,2	41,57%	13 140,1	58,43%	18 473,1
2016	85 177,0	106 562,0	33 963,3	40,70%	13 822,6	59,30%	20 140,8
2017	79 089,5	124 624,6	34 863,3	41,24%	14 379,0	58,76%	20 484,3
2018	24 100,0	119 967,3	32 065,4	43,22%	13 857,6	56,78%	18 207,7
2019	19 155,2	105 952,0	32 434,2	43,82%	14 211,9	56,18%	18 222,3
2020	203 509,4	104 619,9	4 767,1	93,34%	4 449,6	6,66%	317,5
2021	15 213,4	85 837,5	-2 826,8	33,38%	943,6	133,38%	-3 770,5

Zdroj: Vlastní zpracování dle ČNB, 2022

Turismus se podílí významně na položce služby, i když jeho význam je v čase stále nižší. Od roku 2009 stále klesá cca v rozmezí 1,5-2 %. V roce 2019 byl tento pokles opět významnější (10 %). Významněji méně se podílí turismus na tvorbě příjmů na položce běžného účtu. Zde se jedná o cca 5% podíl v letech 2008-2010, ale pak docházelo ke snižování až na 4,1 % v roce 2013. Na konci roku 2019 byl tento pokles až na úroveň 3,58 %. V roce 2020 tento podíl klesl na pouhých 1,9 %.

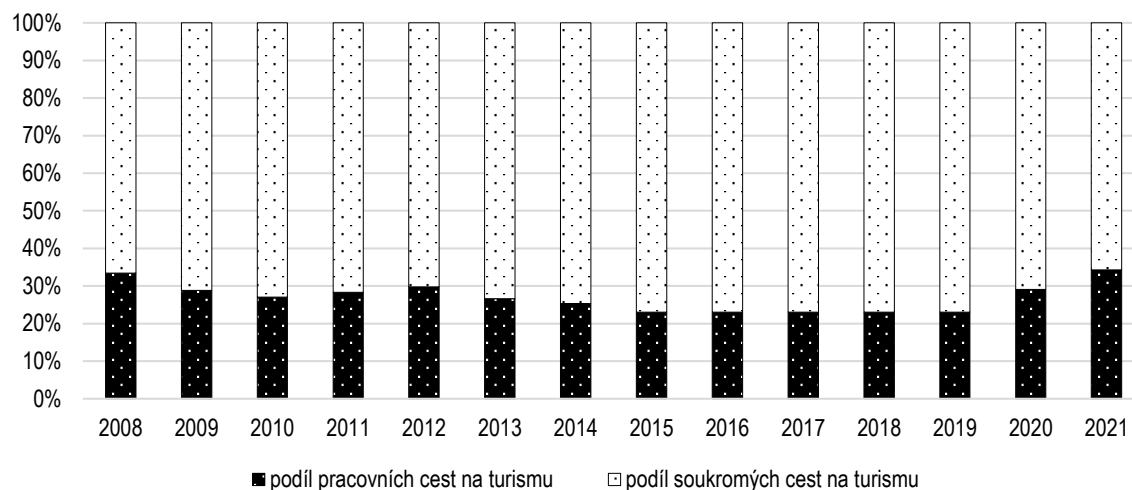
Obr. 2: Podíl příjmů z turismu na položkách Platební bilance v letech 2008-2021

Zdroj: Vlastní zpracování dle ČNB, 2022

Příjmovou část položky turismus tvoří především soukromé cesty. Poměr pracovních cest se pohybuje v rozmezí od 23 % do 33,38 %. V období 2008-2020 nedocházelo k významným rozdílům v tomto poměru.

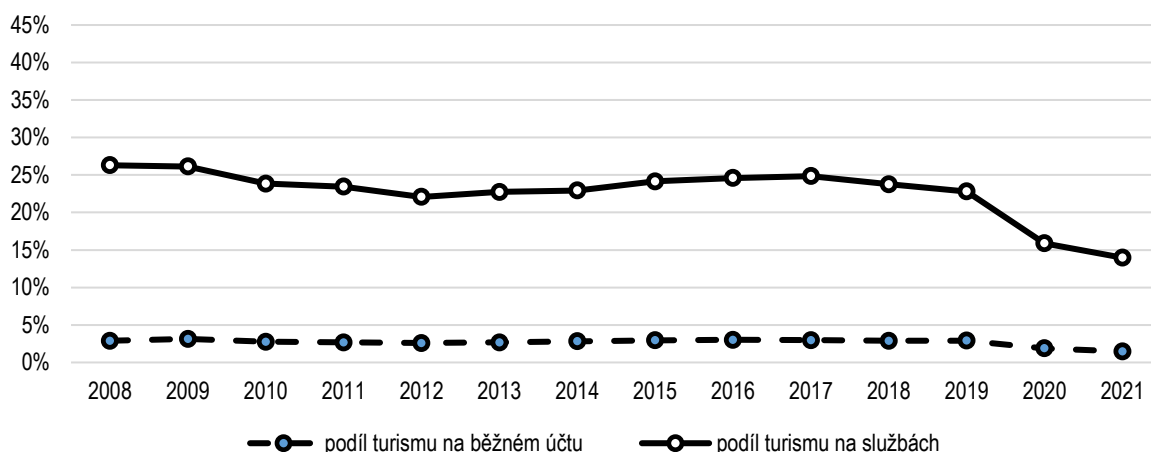
Obr. 3: Složení položky příjmy z turismu v letech 2008-2021

Zdroj: Vlastní zpracování dle ČNB, 2022

Turismus tvořil podíl na výdajích max 26,29 % na položce služby, ale spíše se pohyboval v rozmezí kolem 22-25 %. Na běžném účtu je poměr významně nižší. Nejvyšší podíl byl v roce 2009 3,14 %, nejnižší naopak v roce 2020 1,88 %.

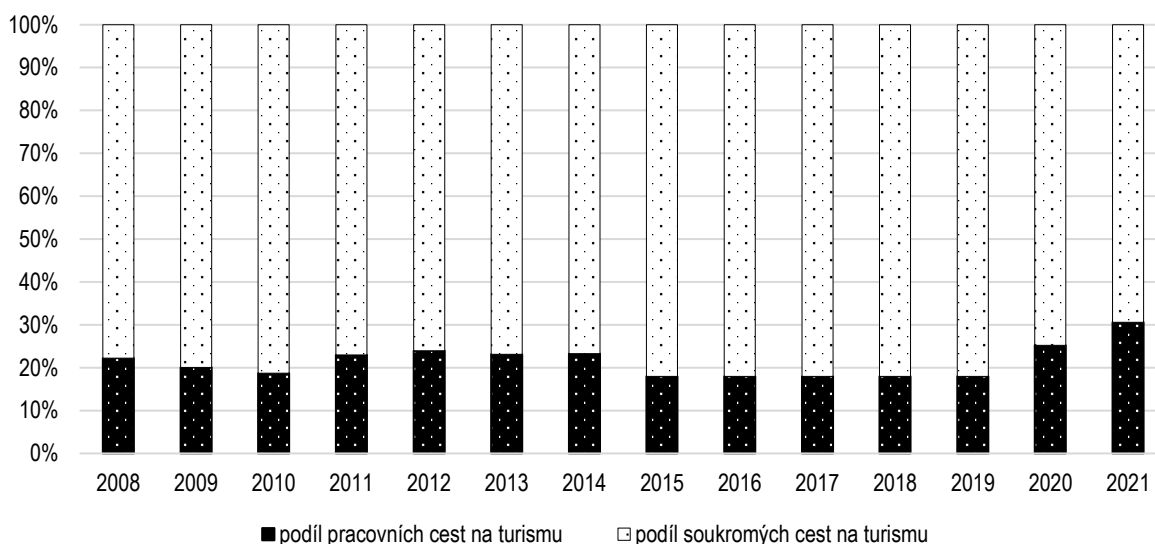
Obr. 4: Podíl výdajů z turismu na položkách běžný účet a turismus v letech 2008-2021

Zdroj: Vlastní zpracování dle ČNB, 2022

Pracovní cesty tvořily během let 2008-2019 maximálně 23,97% podíl. V roce 2020 tento podíl vzrostl na 25,23 %. Je zde zřejmé, že české firmy, resp. pracovníci, realizují poměrově několikrát méně cest, než je tomu v případě soukromých cest.

Obr. 5: Složení položky výdaje z turismu v letech 2008-2021

Zdroj: Vlastní zpracování dle ČNB, 2022

V další analýze byl využit geografický pohled a členění platební bilance. Využito k tomu bylo 35 států, které měly v roce 2019 největší počty přenocování v hromadných ubytovacích zařízeních. Bilance turismu s těmito státy byla analyzována a ukazuje státy, které jsou pro Českou republiku zdrojové (vysílající) a ty, které jsou naopak příjmové. Tabulka č. 2 ukazuje státy, které jsou zdrojové (Německo, Ukrajina, Rusko, Nizozemsko, Čína, Itálie, Izrael, Dánsko, Švédsko a Spojené království). Vybráno bylo pouze 10 států s nejvyšším celkovým součtem bilance od roku 2004 do současnosti (seřazeno sestupně).

Největším zdrojovým trhem je pro Českou republiku Německo, ačkoliv je vidět, že od roku 2017 se bilance dostává do záporných hodnot. Je to způsobeno především rostoucími výdaji, které vzrostly meziročně 2016/2017 o 2 831 mil. Kč. V roce 2020 došlo k velkým změnám kvůli pandemii covid-19. Největší rozdíly jsou vidět právě u trhu německého, ruského, čínského a nizozemského. Zajímavé je, že bilance Ukrajiny poklesla, ale pouze o malý podíl ve srovnání s ostatními státy. V roce 2021 už to vypadá, že pokles bude větší, ale stále bude nejvíce zdrojovou zemí

Tab. 2: Bilance turismu mezi největšími zdrojovými trhy v letech 2004-2021

v mil. CZK	DE	UA	RU	NL	CN	IT	IL	DK	SE	GB
2004	25 605,70	2 674,90	5 922,30	1 445,60	511	1 960,10	674,4	1 422,80	1 023,50	670,2
2005	27 193,90	4 838,60	6 710,00	1 649,10	610,2	1 963,80	661,4	1 548,30	1 166,40	597,2
2006	32 004,00	5 250,90	7 495,60	1 660,30	730,4	2 394,90	759,5	1 773,70	1 362,00	790
2007	31 202,60	7 725,90	7 812,20	1 754,40	774,4	2 022,20	766,3	1 792,50	1 352,70	153,1
2008	30 298,50	13 540,60	6 423,50	2 283,50	364	1 717,90	1 177,30	1 859,20	792,4	3 094,90
2009	26 124,10	14 158,80	7 750,80	1 387,10	1 268,10	2 532,90	1 136,90	1 012,60	1 686,90	3 609,10
2010	27 403,80	9 375,80	7 811,40	1 438,10	1 424,20	2 202,00	838	1 597,90	1 324,20	18,2
2011	28 960,00	8 943,30	8 849,90	1 432,60	1 105,00	2 396,00	883,4	1 703,60	1 257,90	-296,7
2012	28 393,60	10 819,50	8 751,00	1 450,30	1 754,00	2 453,50	868,8	1 679,60	1 279,60	-956,4
2013	27 724,70	6 460,20	8 426,40	1 556,50	1 335,60	2 419,10	1 074,60	1 646,90	1 194,20	1 284,90
2014	24 238,20	5 854,50	8 375,70	1 609,50	1 665,10	1 195,20	1 110,40	1 685,20	1 216,20	131,8
2015	3 441,80	6 991,20	13 040,60	2 476,40	2 363,20	1 490,30	2 967,80	1 243,80	1 329,70	1 933,20
2016	2 980,30	8 103,00	12 061,00	2 455,50	2 742,80	1 136,40	3 400,60	1 347,30	1 478,00	2 257,80
2017	-24,5	10 309,30	15 165,30	2 578,50	3 498,80	1 090,00	3 478,90	1 287,80	1 638,10	1 518,10
2018	-2 625,60	12 254,70	14 199,20	2 502,20	4 173,70	873,7	3 095,00	1 163,00	1 562,10	1 551,00
2019	-3 218,70	15 141,50	13 631,10	2 263,60	4 382,90	422,6	3 242,40	1 141,70	1 559,40	1 466,70
2020	-6 912,10	13 686,50	5 375,90	898	849,6	154,8	592,8	369,8	280,4	-1 138,20
2021	-5 294,30	6 089,50	889,8	-11,1	162,7	-403,2	141,9	-107,7	52,6	-896,7

Zdroj: Vlastní zpracování dle ČNB, 2022

Mezi země, kde je záporná bilance turismu a jsou pro Českou republiku tedy zeměmi příjmovými, patří Rakousko, Chorvatsko, Polsko, Řecko, Slovensko, Bulharsko, Švýcarsko a Turecko. Jedná se o typické a někdy tradiční dovolenkové země pro segment tuzemského turistu. Sousední země jsou zastoupeny kromě Německa, u kterého stále převládají příjezdy z Německa do České republiky. V roce 2020 došlo opět k velkým rozdílům ve výkonech.

Tab. 3: Bilance turismu mezi největšími příjmovými trhy v letech 2004-2021

v mil. CZK	AT	HR	PL	GR	SK	BG	CH	TR
2004	-780,6	-2 474,20	-410,8	-384,8	2 148,80	-451,3	238,9	36,1
2005	-1 046,40	-2 646,70	-466	-476,9	461,5	-438,5	391,6	1
2006	-858,1	-2 841,60	-216,5	-455,8	1 710,60	-474,2	476,7	40,3
2007	-1 740,30	-3 235,10	-716,1	-688,9	1 086,70	-606,3	336,6	-51,8
2008	-3 219,00	-2 552,60	-2 610,90	-1 048,70	746	-928,5	-287,2	-328
2009	-3 483,30	-5 503,70	-2 984,30	-2 180,30	-2 695,30	-451,2	207,4	-362,1
2010	-2 877,30	-3 027,20	-1 865,90	-612,6	-114,7	-684,4	205,6	107,6
2011	-2 645,50	-3 101,50	-1 665,50	-689,2	702,7	-642,5	142,8	121,1
2012	-2 825,20	-3 065,30	-1 862,40	-802,3	-209,5	-540,2	144,8	127,5
2013	-3 859,80	-2 617,50	-2 188,40	-1 431,00	1 604,60	-612,5	-3 589,70	-484,4
2014	-6 476,90	-3 859,50	-3 269,80	-1 135,00	-2 782,50	-929,1	-302,3	-105,4
2015	-9 804,20	-4 586,50	-6 192,20	-1 770,00	-4 255,10	-1 068,20	-108,6	158
2016	-9 878,30	-4 704,20	-5 972,60	-1 893,40	-3 936,90	-1 069,10	-25,8	199,4
2017	-10 583,00	-5 126,50	-6 601,80	-2 073,60	-4 841,60	-1 232,90	-140,8	55,5
2018	-11 183,80	-5 187,00	-6 587,50	-2 171,50	-4 433,30	-1 279,10	-58,7	-120,7
2019	-11 611,80	-5 444,20	-7 963,30	-2 178,10	-3 569,70	-1 250,80	-334,1	-335,7
2020	-8 274,20	-2 527,80	-2 267,40	-638,4	-957,9	-309,8	-188,4	-46,4
2021	-3 172,60	-1 918,50	-490,1	-1 147,00	2 526,60	157,5	-134	43,1

Zdroj: Vlastní zpracování dle ČNB, 2022

Záporné saldo se snižovalo směrem k nule. Největší změny jsou zaznamenány v případě Polska, Rakouska, Chorvatska Slovenska a Řecka. Zajímavé je, že největší snížení záporného salda bylo zaznamenáno u Polska, Rakouska a Slovenska. Jedná se o sousední země, které by dle trendů globálního turismu neměly být tolik zasaženy absencí cest oproti vzdálenějším destinacím. Dle dosavadních dat za rok 2021 to vypadá na další snížení záporné bilance pro Rakousko, Polsko, Slovensko (dokonce kladné saldo), Bulharsko a Turecko. U Chorvatska se neprojevuje tak velký propad jako u ostatních států. Je nutno podotknout, že Chorvatsko je velmi tradiční zemí pro trávení letní dovolené, kdy se dá říci, že pandemie polevila a Češi mohli cestu absolvovat. Naproti tomu sousední destinace jsou cílem Čechů i v době jara, zimy a podzimu, tedy v době, kdy byly realizovány tvrdé lockdowny a další opatření. Nejlepších výsledků dosáhlo Řecko, z jejich pohledu totiž záporné saldo vzrostlo, což znamená, že Češi utráceli za tamní služby a zboží více než Řekové v Čechách.

ZÁVĚR

Analýza platební bilance se zaměřením na položku turismus ukazuje stále klesající význam turismu pro běžný účet, který se pohybuje pod úrovní 5 %. Významněji se turismus projevuje na položce služby, ovšem zde je vidět větší kontinuální pokles. Zásadně se změnila situace s nastupující pandemií covid-19, kdy došlo k téměř zastavení cestování, a to se projevilo i do mezinárodních plateb za turismus. Některé charakteristiky se snížily až dvojnásobně. Z pohledu geografického členění jsou dle platební bilance identifikovat země vysílající a příjmové. Z tradičních vysílajících zemí jako je Německo, Ukrajina či Rusko se příjmy z turismu markantně snížily. U Německa, jakožto nejdůležitějšího zdrojového trhu pro český turismus, docházelo k poklesu bilance turismu dlouhodobě, ale v případě nástupu pandemie covid-19 jsou propady ještě významnější. Od roku 2017 je Německo dokonce zemí příjmovou, v roce 2020 skončila bilance turismu - 6 912 mil. Kč. Zajímavé je, že státy, jako je Chorvatsko nebo Řecko, nebyly tolik ovlivněny pandemií jako např. Rakousko, Slovensko či Polsko. Jak přehled literatury uvádí, tak turismus má možnost ovlivňovat platební bilanci několika způsoby. Je nutné podotknout, že k tomu je zapotřebí

celý komplex opatření, které mohou být ekonomického, marketingového a jiného charakteru. Turismus a vliv na platební bilanci je velmi citlivý na výkyvy z externího prostředí, jako např. pandemie covid-19, která měla významný dopad na výkony v turismu.

Poděkování

Tento příspěvek byl podpořen prostředky z grantu SGS-2021-020 Změny v ekonomice a marketingu turismu.

ZDROJE

- Brida, J. G., Matesanz Gómez, D., & Segarra, V. (2020). On the empirical relationship between tourism and economic growth. *Tourism Management*, 81, 104131. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2020.104131>
- Çelik, A. K., Özcan, S., Topcuoğlu, A., & Yildirim, K. E. (2013). Effects of the tourism industry on the balance of payments deficit. *Anatolia*, 24(1), 86–90. <https://doi.org/10.1080/13032917.2013.772529>
- ČNB. (b.r.-a). *Běžný účet v geografickém členění*. Získáno 6. únor 2022, z https://www.cnb.cz/analytics/saw.dll?Dashboard&PortalPath=%2Fshared%2FUNIBOP_WEB%2F_portal%2FBISTAT&Page=BOP&P1=dashboard&Action=Navigate&ViewState=1m731rhf9ksdgonv4npc266k66&P16=NavRuleDefault&NavFromViewID=d%3Adashboard~p%3Atdppn6rbilu6v8m0
- ČNB. (b.r.-b). *Platební bilance v podrobném členění*. Získáno 6. únor 2022, z https://www.cnb.cz/analytics/saw.dll?Dashboard&PortalPath=%2Fshared%2FUNIBOP_WEB%2F_portal%2FBISTAT&Page=DBOP&P1=dashboard&Action=Navigate&ViewState=9f43cbmd9k1gqu4riem2p3oa7q&P16=NavRuleDefault&NavFromViewID=d%3Adashboard~p%3Atdppn6rbilu6v8m0
- Dogru, T., Isik, C., & Sirakaya-Turk, E. (2019). The balance of trade and exchange rates: Theory and contemporary evidence from tourism. *Tourism Management*, 74, 12–23. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2019.01.014>
- Gnangnon, S. K. (2020). Impact of international tourism receipts on public revenue in developed and developing countries. *Tourism Review*, 75(5), 809–826. <https://doi.org/10.1108/TR-07-2018-0090>
- Gül, H. (2015). Effects of foreign demand increase in the tourism industry: A CGE approach to Turkey. *Anatolia*, 26(4), 598–611. <https://doi.org/10.1080/13032917.2015.1044016>
- Cheng, K. M., Kim, H., & Thompson, H. (2013). The real exchange rate and the balance of trade in US tourism. *International Review of Economics & Finance*, 25, 122–128. <https://doi.org/10.1016/j.iref.2012.06.007>
- Işik, C., Radulescu, M., & Fedajev, A. (2019). *The effects of exchange rate depreciations and appreciations on the tourism trade balance: The case of Spain*. 10, 17.
- Janeček, P. (2014). POSTAVENÍ CESTOVNÍHO RUCHU Z POHLEDU PLATEBNÍ BILANCE. *Hradecké ekonomické dny 2014*, 368–374.
- Jin, X. (Cathy), Bao, J., & Qu, M. (2021). Can tourism be a policy tool to moderate trade balance? *Annals of Tourism Research*, 86, 102946. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2020.102946>
- Loh, C.-P. A. (2014). Health tourism on the rise? Evidence from the Balance of Payments Statistics. *The European Journal of Health Economics*, 15(7), 759–766. <https://doi.org/10.1007/s10198-013-0521-0>
- Marshall, A. (1924). Money, Credit and Commerce. Pp. 369. London: Macmillan and Company. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 111(1), 383–383. <https://doi.org/10.1177/000271622411100148>
- Moskvichova, O., Hryhoruk, I., Marchenko, Y., & Veretilnyk, Y. (2021). Global Development of International Tourism and Impact on the Economy of Ukraine. *European Journal of Sustainable Development*, 10(4), 108. <https://doi.org/10.14207/ejsd.2021.v10n4p108>
- Nissan, E., Galindo, M.-A., & Méndez, M. T. (2011). Relationship between tourism and economic growth. *The Service Industries Journal*, 31(10), 1567–1572. <https://doi.org/10.1080/02642069.2010.485636>
- Palatková, M. (2014). *Mezinárodní turismus: Analýza pozice turismu ve světové ekonomice, změny mezinárodního turismu v důsledku globálních změn, evropská integrace a mezinárodní turismus*. Grada.

- Palatková, M., & Zichová, J. (2011). *Ekonomika turismu: Turismus České republiky: vymezení a fungování trhu turismu, přístupy k hodnocení významu a vlivu turismu, charakteristika turismu České republiky*. Grada.
- Paramati, S. R., Alam, Md. S., & Chen, C.-F. (2017). The Effects of Tourism on Economic Growth and CO2 Emissions: A Comparison between Developed and Developing Economies. *Journal of Travel Research*, 56(6), 712–724. <https://doi.org/10.1177/0047287516667848>
- Popescu, A. (2014). *CONSIDERATIONS ON THE TRENDS OF INTERNATIONAL TOURIST*. 14(4), 14.
- Rasheed, R., Meo, M. S., Awan, R. U., & Ahmed, F. (2019). The impact of tourism on deficit in balance of payments of Pakistan: An application of bounds testing approach to cointegration. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 24(4), 325–332. <https://doi.org/10.1080/10941665.2018.1564345>
- Sánchez López, F. (2021). The Influence of International Tourism on the Food, Drinks, and Tobacco Industry: Empirical Evidence from Mexico. *Tourism Planning & Development*, 1–20. <https://doi.org/10.1080/21568316.2021.1894600>
- Vanhove, N. (2018). *The economics of tourism destinations: Theory and practice* (Third edition). Routledge, Taylor & Francis Group.
- Ventisette, E. (2019). Means of transport of foreign tourists in Italy and the tourism balance of payments. *Tourism and hospitality management*, 25(2), 247–267. <https://doi.org/10.20867/thm.25.2.1>
- Yalçinkaya, Ö., Daştan, M., & Karabulut, K. (2018). The Effects of International Tourism Receipts on Economic Growth: Evidence from the First 20 Highest Income Earning Countries from Tourism in the World (1996-2016). *Montenegrin Journal of Economics*, 14(3), 55–71. <https://doi.org/10.14254/1800-5845/2018.14-3.4>